

RTUŤ

V CEMENTÁŘSKÉM VÝROBNÍM PROCESU

Ing. Jan Gemrich

I. Chemické vlastnosti Hg

- Rtuť
- bod tání - 38,84 °C
  - bod varu + 356,72 °C
  - měrná hmotnost 13,546 kg.m⁻³
  - vysoké povrchové napětí

Stabilita zejména Hg⁰, Hg⁺ a Hg²⁺ až do cca 400 °C

Výrazná afinita -S-S- a -SH blokace biologických membrán

pH < 7 stabilní v Cl⁻ od [HgCl]⁺ až po [HgCl₄]²⁻

pH = 7 stabilní od CH₃HgOH až po CH₃HgCl

II. Výskyt Hg v přírodě

- průměrný obsah rtuti v zemské kůře cca 0,067 ppm
- hlavní výskyt **cinabarit** (*rumělka*) HgS
- přírodní rtuť je směsí 8 stabilních izotopů
- těžba rtuti v r. 2014 hodnoty 1870 t
(Čína, Kyrgízie, Chile, Španělsko a Slovinsko)
- dovoz v r. 2012 2676 kg rtuti za cenu 213 Kč za kg.

Výroba rtuti pražením **sulfidu rtuťnatého** (HgS)

v proudu vzduchu $\text{HgS} + \text{O}_2 \rightarrow \text{Hg} + \text{SO}_2$

s **oxidem vápenatým** $4\text{HgS} + 4\text{CaO} \rightarrow 4\text{Hg} + 3\text{CaS} + \text{CaSO}_4$

Toxicita (MeHg a Hg^{2+}), Bioakumulace (10^6), Intoxikace (edém)

III. Geomorfní a antropogenní zdroje Hg

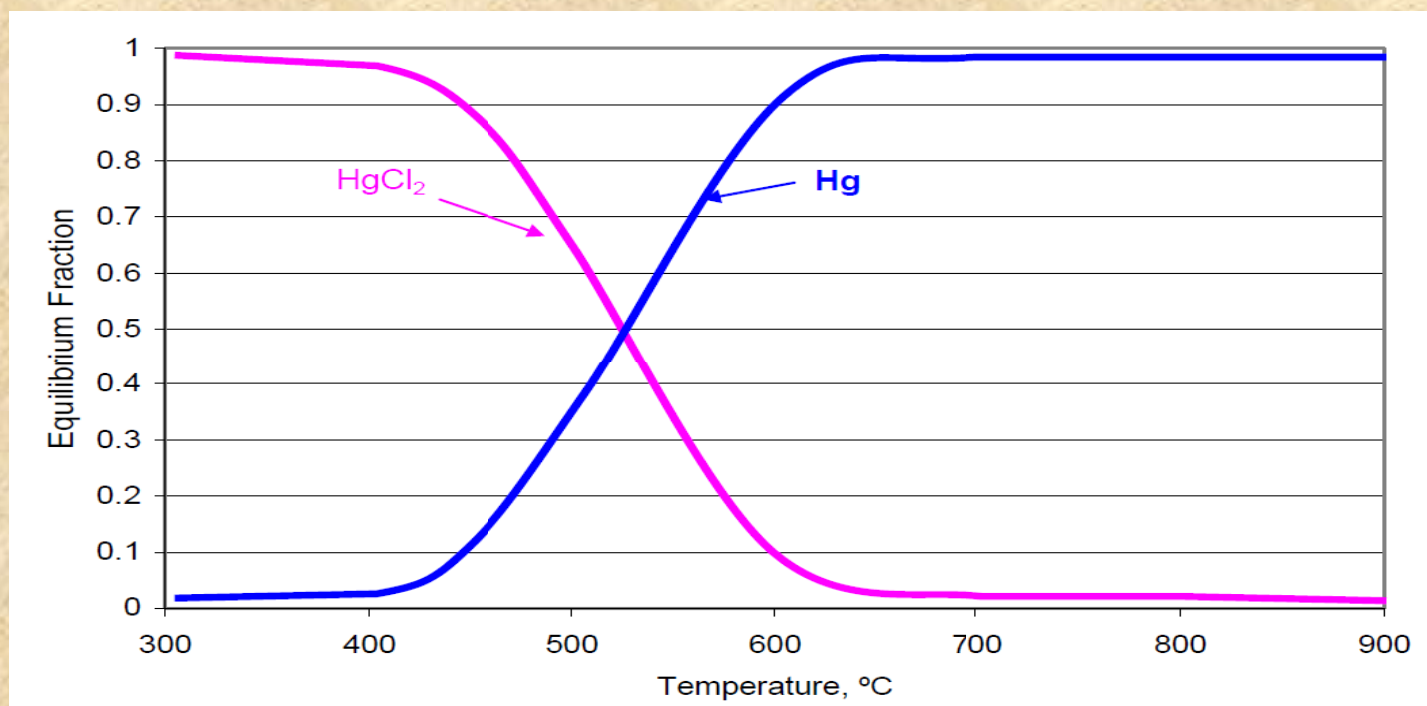
- sopečné plyny	2-5.10 ⁴	t.rok ⁻¹
- odpařování z moří	1-2.10 ⁴	t.rok ⁻¹
- spalování fosilních paliv	}	1-2.10 ³ t.rok ⁻¹
- tepelné zpracování a úprava rud		
- provoz spaloven		
- elektrotechnický průmysl		
- farmaceutický průmysl		
- dentální průmysl (Hg-Cu+Sn) ^{*18 0110}		

IRZ ohlašování	ovzduší	10	kg.rok ⁻¹
	voda a půda	1	kg.rok ⁻¹
	odpady	5	kg.rok ⁻¹

IV. Hlavní sloučeniny Hg a jejich reakce

-primárně (siričky, chloridy, oxidy), sekundárně (síraný)

V. Vstupy Hg do výrobního procesu výpalu slínku a mletí cementu

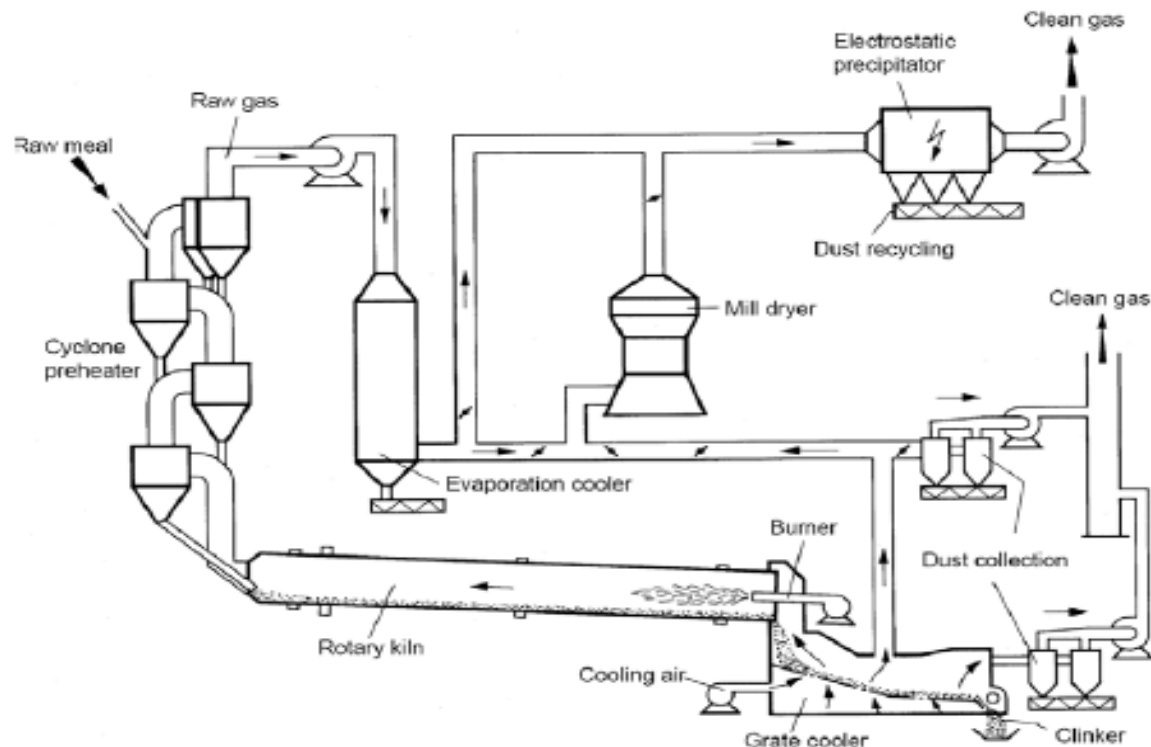
- vápence, křídly, jíly slíny	< 0,002 - 0,45	mg.kg ⁻¹
- písky	< 0,005 - 0,55	
- železité korekce	0,001 - 0,68	
- břidlice	0,002 - 3,25	
- uhlí	0,003 - 13	
- mazut	0,001 - 0,6	
- kapalná alternativní paliva	< 0,06 - 0,22	
- tuhá alternativní paliva	< 0,07 - 2,77	
- pneu, guma	0,01 - 0,4	
- kaly z ČOV	0,31 - 1,55	
- popílký	< 0,002 - 0,8	
- GBF strusky	< 0,005 - 0,2	
- sádrovce přírodní	< 0,005 - 0,08	
- REA sádrovce	< 0,03 - 1,3	

VI. Bilance Hg na vstupu do výrobního procesu výpalu slínku

- surovinová moučka (vápence, Fe korekce, sádrovec)
0,16 – 0,27 mg.kg⁻¹   ø 0,19 mg.kg⁻¹
- uhlí (směs černého a hnědého)
< 0,01 mg.kg⁻¹
- tuhá alternativní paliva (plastopapírová směs)
0,03 mg.kg⁻¹

- surovinová moučka (vápence, Fe korekce, sádrovec)
0,0084 – 0,0168 kg.h⁻¹   ø 0,0122 kg.h⁻¹
- uhlí (směs černého a hnědého)
0,0006 kg.h⁻¹
- tuhá alternativní paliva (plastopapírová směs)
0,0001 kg.h⁻¹

VII. Schéma vnějšího a vnitřního bilančního okruhu

VIII. Uvolňování Hg při kalcinaci suroviny a spalování paliv

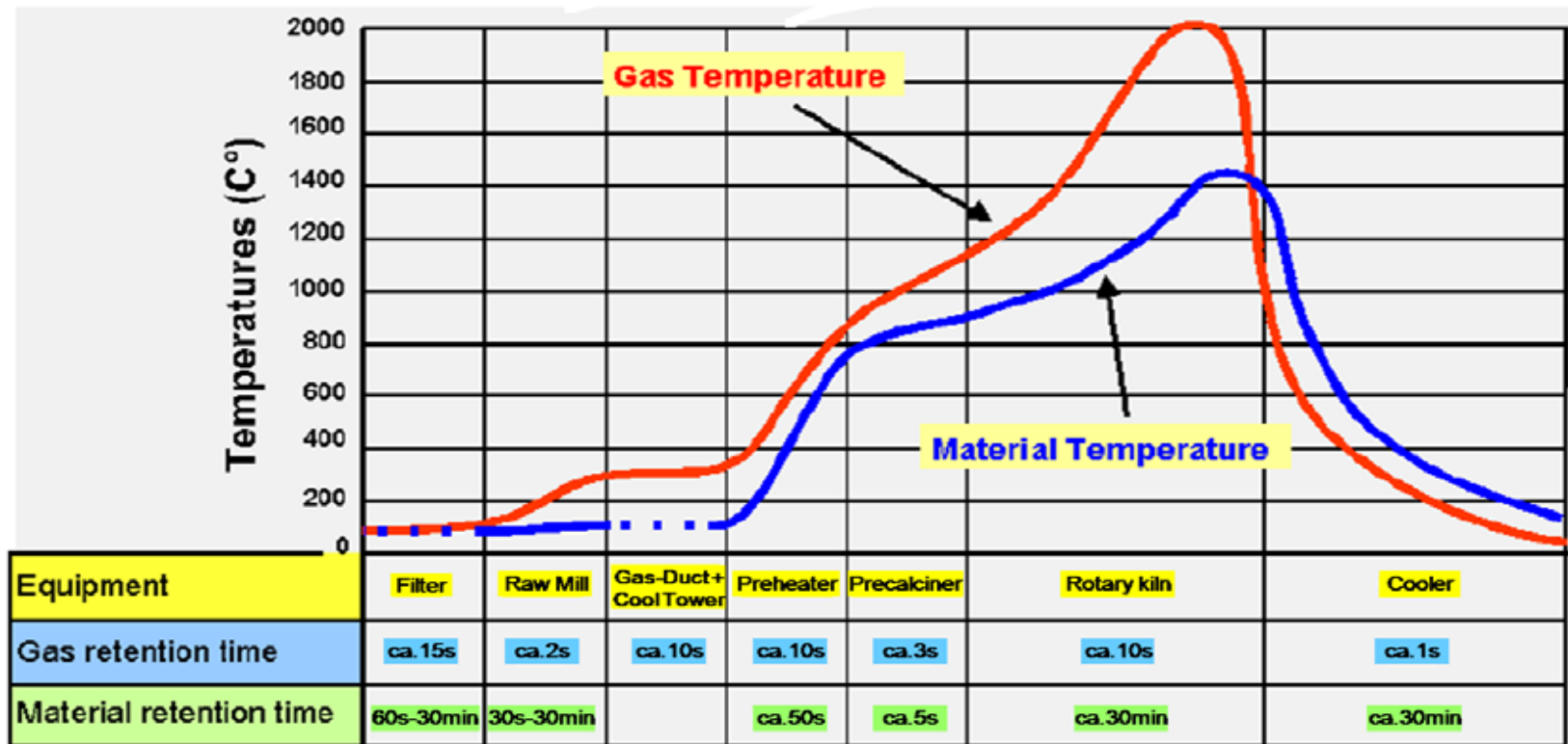
- vnější (samostatný) bilanční cyklus
systém bez mlýna
systém provoz s mlýnem
- hlavní vstup surovinovou moučkou protiproudě spalinám
od 2200 °C do 250 °C
výměníkem
od 200 °C do 700 °C

> 590	°C	Hg ⁰ páry
557	°C	<i>b.v. Hg</i>
< 480 - 590	°C	HgCl ₂
< 350	°C	HgO, HgCl ₂
< 325	°C	HgSO ₄
225 - 325	°C	HgSiO ₄

IX. Teplotní schéma v. bilanční cyklus Hg

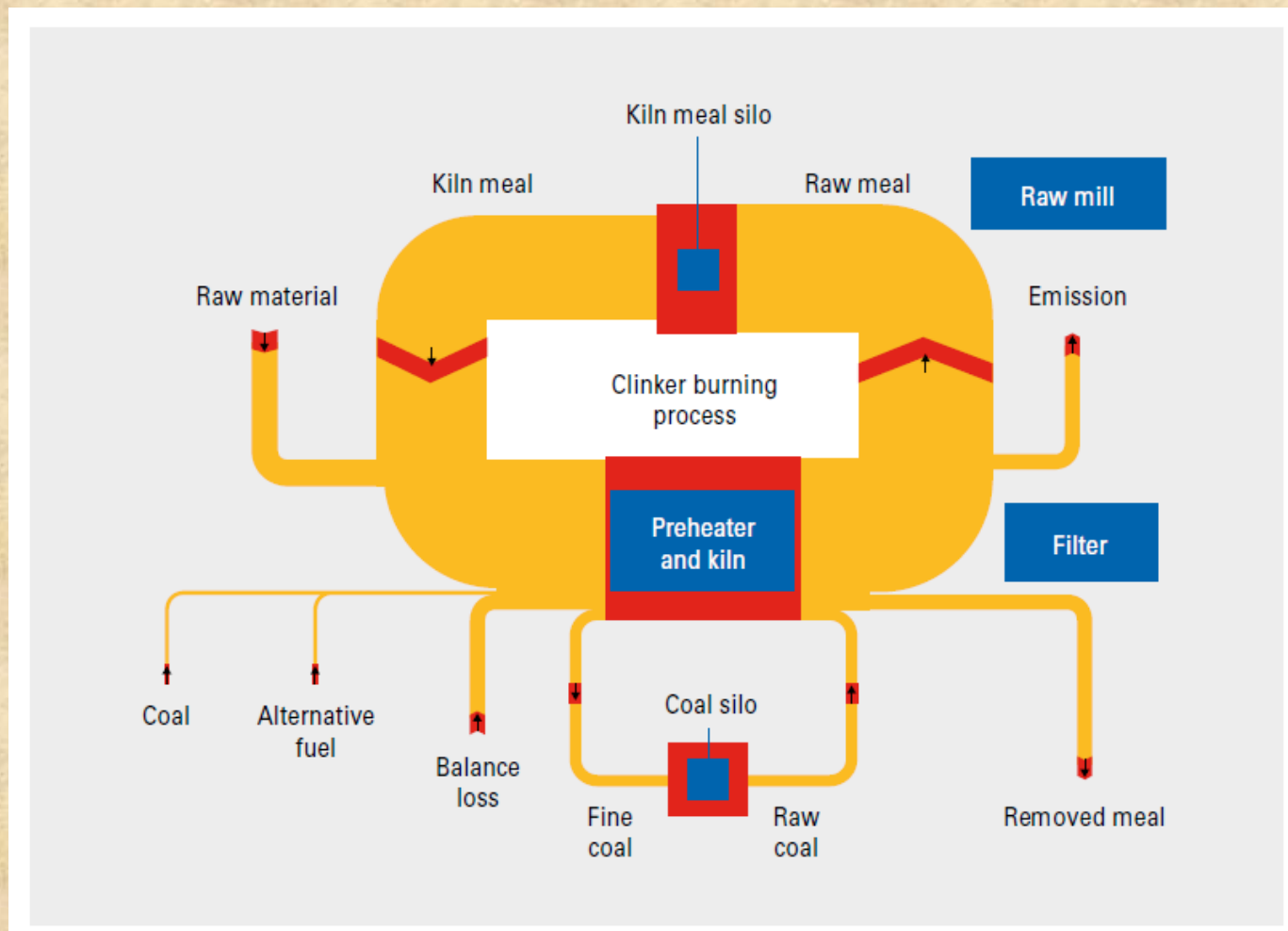

X. Vnější bilanční cyklus Hg

- podíl těkavých sloučenin ve vzdušně kondenzuje na prachu zachyceném dále buď v látkovém filtru nebo v elektrostatickém odlučovači (bez znatelného vlivu)
  - zde se vytváří vnější cyklus **výměník/filtr – odlučovač**
- pokud je v provozu surovinový mlýn, vysráží se rtuť i na surovinové moučce
  - zde se vytváří průtok a vnější cyklu
surovinový mlýn/výměník/filtr-odlučovač
- provozní postup je základní vedení prachu do mletí cementu

XI. Vnější bilanční koloběh Hg

XII. Vliv alkalických bypassů bilanční cyklus Hg

- hladina rtuti v těchto bypassech by měla být vždy nižší než v hlavním proudu plynu z rotační pece, protože lze předpokládat, že rtuť ze surovinové složky je vytěkaná v rámci výměníku nebo kalcinátoru
- zdrojem rtuti zde může být pouze palivová rtuť
- v bypassu není možnost žádné vratné koncentrační smyčky
- teplotně se předpokládá konverze atomární Hg^0 na HgCl_2

XIII. Materiálová bilance Hg na výstupu z výrobního procesu výpalu slínku

- slínek
0,06 – 0,09 mg.kg⁻¹   ø 0,075 mg.kg⁻¹
- bypass dust
0,11 – 0,13 mg.kg⁻¹   ø 0,123 mg.kg⁻¹
- cement kiln dust
1,20 – 2,15 mg.kg⁻¹   ø 1,620 mg.kg⁻¹

- slínek
0,0024 – 0,0035 kg.h⁻¹   ø 0,0122 kg.h⁻¹
- bypass dust
< 0,0001 kg.h⁻¹
- cement kiln dust
0,0019 – 0,0040 kg.h⁻¹   ø 0,0029 kg.h⁻¹

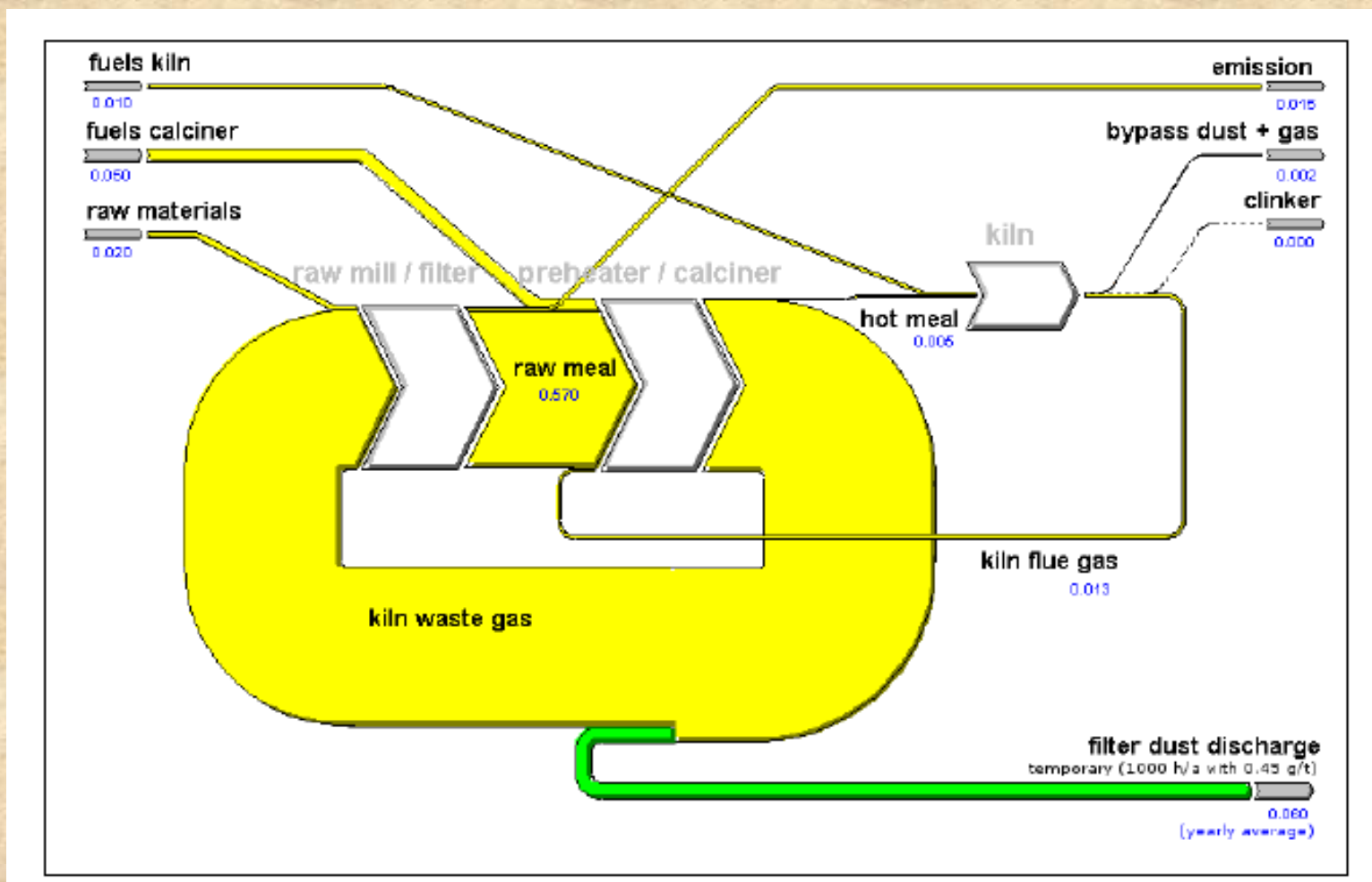

XV. Celková bilance Hg

Vstup	Výstup	Emise	Rozdíl	kg.h ⁻¹
0,0085 – 0,0201	0,0045 – 0,0065	0,0009 – 0,0025	0,0017 – 0,0116	
Průměrné hodnoty				
0,0127	0,0057	0,0017	0,0053	
100%	45%	14%	42%	

XVI. Emisní bilanční koloběh Hg

DĚKUJI ZA POZORNOST

Ing. Jan Gemrich